GÜNEYDOĞU AVRUPA İŞ BİRLİĞİ SÜRECİ VE TÜRKİYE'NİN BALKAN KİMLİĞİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2026 / 42

25.09.2026

Bu yazı AVİM tarafından ilk olarak 19 Haziran 2026'da yayınlanmış İngilizce bir makalenin betimleyici Türkçe çevirisidir.

Balkanlarda Bölgesel Sahiplenme Açısından Sofya'daki GDAÜ Zirvesi

Bu analiz, Türkiye'nin Güneydoğu Avrupa'da bölgesel iş birliği ve güvenlik konularındaki görüşmelere üst düzeyde katıldığı, 10 Haziran 2026 tarihinde Sofya'da düzenlenen Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci (GDAÜ) Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'ni hareket noktası olarak ele almaktadır. Analiz, bu zirveyi yalnızca bir haber başlığı olarak ele almak yerine, GDAÜ'yü Balkan bölgesel girişimlerinin daha geniş mimarisi içinde konumlandırmaktadır. Girişimin dışarıdan dayatılan bir araç değil, bölgenin kendi siyasi iradesiyle oluşturulmuş bir platform olduğunun altını çizmektedir. Bu bağlamda analiz, GDAÜ'nin Balkanlarda bölgesel sahiplenmeye örnek teşkil ettiğini ve Türkiye'nin ayrılmaz bir Balkan ülkesi olma statüsünü somut kurumsal bir temele oturttuğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, hem bölgesel iş birliğinin tarihsel evrimini hem de parçalanma, siyasallaşma ve Türkiye'nin Balkan kimliğinin marjinalleştirilmesi üzerine güncel tartışmaları incelemek için bir bakış açısı sunmaktadır.[1]

Çatışma Sonrası Bir Girişimden Bölgesel Sahiplenmeye Dayalı Bir Çerçeveye

Güneydoğu Avrupa İş Birliği Süreci (GDAÜ) , Bulgaristan'ın Sofya'da ev sahipliği yaptığı ve Güneydoğu Avrupa devletlerinin Balkanlarda barışı, iyi komşuluk ilişkilerini ve istikrarı teşvik edecek, bölge odaklı bir forum kurma konusunda mutabık kaldıkları bir toplantıyla 1996 yılında başlatılmıştır. Yugoslavya savaşlarının ardından ve diğer bölgesel girişimlerle eş zamanlı olarak tasarlanan GDAÜ, yalnızca dış aktörlere veya kuruluşlara bel bağlamak

yerine, katılımcı tüm ülkeler arasında diyalog ve güven inşası yoluyla demokratik kurumları ve iş birliğine dayalı güvenliği güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu anlamda, GDAÜ'nün özellikle Balkanlarda İyi Komşuluk İlişkileri, İstikrar, Güvenlik ve İş Birliğine Dair 1996 Sofya Bildirisi ve Güneydoğu Avrupa'da İyi Komşuluk İlişkileri, İstikrar, Güvenlik ve İş Birliğine Dair 2000 Şartı gibi kurucu belgeleri, Balkan devletleri tarafından tasarlanan ve sahiplenilen bir çerçeve içinde ifade edilmelerine bağlı olarak , AGİT taahhütlerinde ve Birleşmiş Milletler kararlarında yer alan iş birliğine dayalı güvenlik ve bölgesel güven inşası ilkelerini açıkça yansıtmaktadır.[2]

GDAÜ, zaman içinde, bölgedeki tüm devletleri bir araya getiren tek çerçeve olma rolünü pekiştiren siyasi bildiriler ve kılavuz ilkeler benimsemiş, aynı zamanda Avrupa Birliği, NATO ve diğer kurumlarla, onlara tabi olmaksızın etkileşim içinde bulunmuştur.[3] Bu evrim, Balkanlar'ın, AVİM analizlerinin, daha geniş bölgesel bağlamı gölgelediği ve Türkiye'yi örtük bir şekilde dışladığı gerekçesiyle eleştirdiği sözde "Batı Balkanlar" gibi yapay alt bölgelere ayrılarak dışarıdan dayatılan bir şekilde parçalanmasına direnen, bölgesel iş birliği ve iş birliğine dayalı güvenlik anlayışına yönelik hukuki ve kavramsal bir bağlılığı yansıtmaktadır.[4]

Balkan Düzeninin Ortak Bir Paydaşı Olarak Türkiye

GDAÜnün tarihsel gelişimi, Türkiye'nin, dışarıdan bir gözlemci değil, Balkan devletlerinin bizzat kendileri tarafından tasarlanan bölgesel bir mimarinin kurucu ve sürekli bir katılımcısı olduğunun altını çizmektedir. Coğrafi açıdan, Türkiye topraklarının bir kısmı Balkan Yarımadası sınırları içinde yer almaktadır. Aynı zamanda tarihsel olarak, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri arasındaki süreklilik; ortak kentsel alanlar, aile bağları, dini topluluklar ve bölge genelindeki göç hareketleri aracılığıyla yoğun sosyokültürel bağlar oluşturmuştur. AVİM analizleri, bu bağların, Balkan güvenliği ve yeniden yapılandırma süreçlerindeki köklü diplomatik katılımıyla birleştiğinde Türkiye'yi yalnızca coğrafi açıdan değil, aynı zamanda tarihsel ve sosyolojik açılardan da bir Balkan ülkesi olarak tanımlamayı haklı kıldığını vurgulamaktadır.[5]

Türkiye'nin GDAÜ'deki, girişime yönelik ilk dönem desteğinden, daha sonraki dönem başkanlıklarına ve zirve düzeyindeki katılımlarına kadar uzanan aktif rolü, bu bütünleşmiş konumun somut kurumsal kanıtını oluşturmaktadır. GDAÜ'nin bölgedeki tüm devletleri eşit bir zeminde bir araya getirmesi ve Türkiye'nin sürecin gündemini belirlemede defalarca sorumluluk üstlenmesi, Ankara'nın, dışarıdan davet edilen bir "ortak"tan ziyade, Balkanlar'ın iş birliğine dayalı güvenlik mimarisinin ortak bir paydaşı olduğunu göstermektedir. Bu görüş, Türkiye'yi Balkanlar'da dışsal bir güç olarak yansıtan yaklaşımları reddeden ve bunun yerine onu, ulusal kimliği, tarihsel hafızası ve güvenlik çıkarları itibarıyla Güneydoğu Avrupa'daki gelişmelerden ayrı düşünülemeyecek bölgesel bir paydaş olarak konumlandıran AVİM'in geniş kapsamlı yaklaşımıyla uyumludur.[6]

Batı Balkanlar Söylemi ve Türkiyenin Balkan Kimliğinin Kasıtlı Olarak Parçalanması

Türkiye'nin kurucu bir Balkan aktörü olduğu görüşü, tarafsız coğrafi bir etiket değil, Türkiye'yi daha geniş Balkan bağlamından örtük bir şekilde koparan ve bölgeyi Avrupa Birliği'nin bir yarı-çeperi olarak yeniden tanımlayan siyasi kurgu olan "Batı Balkanlar" gibi kategorileri öne çıkaran Avrupalı söylemler çelişmektedir.

Bu bağlamda, AVİM'in "Batı Balkanlar" kavramının ve söyleminin yanıltıcı bir tanımlama olduğu yönündeki eleştirisinden yola çıkan bu analiz, özetle şu hususları savunmaktadır:

Bu tür bir terminoloji, kavramsal bir istismar ve Avrupa merkezli bir bağımlılık örneği teşkil eder; zira bu yaklaşım, Güneydoğu Avrupaya dair parçalı bir vizyonu normalleştirir. Bu vizyonda, seçilmiş devletler bir katılım kuyruğunda gruplandırılırken; diğerleri, özellikle de Türkiye, sembolik olarak bölgenin temel tarihsel ve hukuki çerçevesinin dışına itilmektedir. [7] Buna karşılık, tüm Balkan devletlerini eşit bir zeminde bir araya getiren ve ortak gündemleri vurgulayan GDAÜnin kapsayıcı yapısı, Balkanları ya ABnin arka bahçesi ya da dış güçlerin bir oyun alanı olarak yansıtan tasvirlere direnen alternatif bir mantığı temsil eder. Bu dışlayıcı çarıpk yaklaşım yerine, bölgenin, Türkiyenin tam bir paydaş olarak yer alacağı kolektif hareket etme kapasitesini öne çıkarır.

Bölgesel Sahiplenmenin ve Türkiyenin Balkanlardaki Rolünün Korunması

Yapılan analizler, GDAÜ gibi bölgesel sahiplenmeye dayalı çerçevelerin ve Türkiyenin bu çerçeveler içindeki kurucu rolünün, bölücü bölgesel etiketlerin ve kavramsal açıdan çarpıtılmış sınıflandırmaların giderek yerleşmesi riskiyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Bu tür uygulamalar ele alınmadığı takdirde, Balkanlardaki bölgesel sahiplenmeyi somutlaştıran mekanizmaların zayıflaması ve kimliği ile güvenliği Güneydoğu Avrupadaki gelişmelere sıkı sıkıya bağlı olan Türkiyenin Balkanların ayrılmaz bir parçası olarak kabul görmesinin aşınması riski doğar. Aynı zamanda GDAÜnin kapsayıcı yapısı; iş birliğine dayalı güvenliği güçlendirmek, hukukun üstünlüğüne dayalı iş birliğini teşvik etmek ve Türkiye dahil tüm bölgesel paydaşları Balkan düzeninin ortak sahipleri olarak tanıyan dengeli tarihsel anlatıları desteklemek açısından somut fırsatlar sunmaktadır. Bu bağlamda, GDAÜ zirve bildirgeleri ve dönem başkanlığı programları, Ankaranın Süreçin kapsayıcı ve tüm Balkanları içine alan kapsamına ve Türkiyenin bölgesel iş birliğine dayalı güvenlik yapısındaki yerleşik konumuna yaptığı tutarlı vurguyu giderek daha fazla yansıtmaktadır. Dolayısıyla bölgesel yönetimlerin ve uluslararası ortakların bu sinyalleri, Türkiyenin Balkan kimliğini örtük bir şekilde dışlayan çerçevelerle değil, aksine Balkanlara dair parçalı olmayan, hukuk ve norm temelli bir anlayışla kendi söylem ve uygulamalarını uyumlu hale getirmeye yönelik birer davet olarak okumaları ve bu doğrultuda hareket etmeleri büyük önem taşımaktadır.

GDAÜnün Geleceği ve Türkiyenin Balkanlardaki Uzun Vadeli Çıkarları

Bu analiz, özetle, Güneydoğu Avrupa İş Birliği Sürecinin sıradan bir zirve çerçevesi olmadığını, aksine, 1990ların ortalarında istikrarsızlığa ve dışa bağımlılığa karşı bölgesel

sahiplenmeye dayalı bir yanıt olarak ortaya çıkan, Balkanlardaki bölgesel iradenin somut bir tezahürü olduğunu ortaya koymakta, Türkiyenin GDAÜ bünyesindeki kurucu ve süregelen rolünü ele alıp bölgeyle olan tarihi, sosyokültürel ve kurumsal bağlarını vurgulamaktadır. Türkiyenin kimliğinin ve güvenliğinin Balkanlardan ayrılamaz olduğunu ve Ankaranın bölgenin iş birliğine dayalı güvenlik mimarisinin ortak bir paydaşı konumunda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, "Batı Balkanlar" gibi parçalayıcı nitelikteki tanımlamalara yönelik eleştirilerde bulunmakta, Batı Balkanlar söyleminin Türkiyeyi marjinalleştirme ve bölge sahipliğindeki mekanizmaların önemini azaltmaya çalışan dışlayıcı hiyerarşileri normalleştirme riski taşıdığına dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, GDAÜ ve ilgili bölgesel forumlardaki gelecekteki gelişmelerin, Balkanlara dair kapsayıcı ve iş birliğine dayalı anlayışları güçlendirip güçlendirmediğini ya da zayıflatıp zayıflatmadığını tespit etmek amacıyla yakından izlenmesi büyük önem taşımaktadır. İleriye dönük bir bakış açısıyla, GDAÜ'nün kapsayıcı ve norm temelli bir çerçeve olarak pekiştirilmesinin, istikrarlı, hukuki açıdan tutarlı ve parçalanmamış bir Balkan düzenine yönelik Türkiyenin orta ve uzun vadeli çıkarlarıyla sıkı bir bağ içinde kalmaya devam edeceğinin altının çizilmesi gerekmektedir.

*Resim: *Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs*

[1] Sofia Declaration on Good-Neighbourly Relations, Stability, Security and Cooperation in the Balkans, adopted at the Meeting of the Ministers of Foreign Affairs of the South-East European Countries, Sofia, 6 □□ July 1996, accessed 18 June 2026, https://www.seecp.info/declarations.

[2] Hatice Özdemir Tosun , Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Antalya Diplomasi Forumu ile diplomaside nüfuzumuzun güçlendirilmesini hedefliyoruz , Anatolian Agency, 16 June 2021, erişim tarihi: 18 June 2026, https://www.aa.com.tr/tr/politika/disisleri-bakani-cavusoglu-antalya-diplomasi-forumu-ile-diplomaside-nufuzumuzun-guclendirilmesini-hedefliyoruz/2275565

[3] Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. No: 112, 9 June 2026, Regarding the Participation of H.E. Hakan Fidan, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye, in the South-East European Cooperation Process Summit of Heads of State and Government. 9 June 2026. https://www.mfa.gov.tr/no_-112_-sayin-bakanimizin-guneydogu-avrupa-isbirligi-sureci-devlet-ve-hukumet-baskanlari-zirvesi-ne-katilimi-hk.en.mfa

[4] Teoman Ertuğrul Tulun, YANLIŞ BİR İSİMLENDİRME: BATI BALKANLAR , AVİM Analiz, no. 2017/21 accessed 18 June 2026, pdf available at https://avim.org.tr/public/tr/Pdf/Analiz/349

[5] Teoman Ertuğrul Tulun, Balkanlar 2016: Belirsizlik İçinde Bütünleşme Arayışları, AVİM Analiz, no.2017/2, 2017, accessed 18 June 2026, pdf available at https://avim.org.tr/tr/Analiz/BALKANLAR-2016-BELIRSIZLIK-ICINDE-BUTUNLESME-ARAYISLARI

[6] Teoman Ertuğrul Tulun, Türkiye Güney Doğu Avrupa İşbirliği Süreci (GDAÜ) Dönem Başkanlığını Üstlendi, AVİM Analiz, no. 2020/28, 2020, https://avim.org.tr/tr/Analiz/TURKIYE-GUNEY-DOGU-AVRUPA-ISBIRLIGI-SURECI-GDAU-DONEM-BASKANLIGINI-USTLENDI ; https://avim.org.tr/tr/Analiz/YANLIS-BIR-ISIMLENDIRME-BATI-BALKANLAR ; https://avim.org.tr/Blog/BALKANLAR-NE-AB-NIN-ARKA-BAHCESI-NE-DE-HERHANGI-BIR-ULKENIN-OYUN-SAHASI-DAILY-SABAH-24-10-2018

[7] Şeval Beste Gözçelik, Küresel Rekabet Alanı: Balkanlar, AVİM Yorum, no. 2021 / 37, 11 June 2021, accessed 18 June 2026, https://avim.org.tr/tr/Yorum/KURESEL-REKABET-ALANI-BALKANLAR

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "GÜNEYDOĞU AVRUPA İŞ BİRLİĞİ SÜRECİ VE TÜRKİYE'NİN BALKAN KİMLİĞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2026 / 42. Eylül 25. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/GUNEYDOGU-AVRUPA-IS-BIRLIGI-SURECI-VE-TURKIYE-NIN-BALKAN-KIMLIGI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır